

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۰/۰۴/۲۳

تمهید سیلانی

غریپوهنه (Phonetics)

او د هغی خانگی

په دې لیکنه با تاسو د غریپوهنی پر پیژندنې سربره، له نورو علومو سره د هغه پر اړیکو او دځانگو پر پیژندنې هم پوه شئ.

غر پوهنه؛ چې انګلیسي کې ورته فونیتکس او په پارسي ژبه کې ورته آوا شناسي وايي. دا کلمه د یوناني ژبې له (ήνωφ) کلمې څخه را اخستل شوې، چې د غر په معنا ده. د ژبپوهنی دا څانګه د ژبې ویزو غرونه ترڅپړني لاندې نیسي. یا په بله وینا د ژبې د ویزو غرونو فزیکي جوړښت څېړي. که لږ څه نور هم ور وړاندې شو او په ساده ژبې یې ووايو، چې دا پوهه په ټولیزه توګه د ژبې غرونه له درېو اړخونو څېړي او هغه دا چې په یوه ژبه کې غرونه څنګه تولیدیږي، څنګه پیژندل کیږي او څنګه اورېدل کیږي. چې همدا درې برخې (تولیدونکي، پیژندونکي او اورېدونکي غر پوهنی) یې ځانګی هم بلل کیږي.

دا پوهه ددې ترڅنګ چې له نورو علومو سره هم اړیکي لري، د بېلتون کرښې یې هم پیژندلی شو. زموږ ډېری ژبپوهان په دې باور دي، چې غر پوهنه یا فونیتکس د آواز پوهنی یا فونولوژۍ یوه برخه ده. خو په حقیقت کې داسې نه ده، دا دوه بېلې پوهنی دي، چې د کار او تطبیق ځانګړي ساحي لري. غر پوهنه د غرونو فزیکي جوړښت څېړي، خو آواز پوهنه په یوه ژبه کې آوازونه د معنا په لحاظ څېړي... دا بحث دلته نه پیلوم، راتلونکي لیکني مي د غر پوهنی او آواز پوهنی توپيرونو او اړیکو، د غر پوهنی او آواز پوهنی شالید او د غرپوهنی د درېو ځانګو څېړني، شالید او سپړني ته ځانګړي شوي دي. چې په هماغه ځای کې به پرې بشپړ بحث تر سره شي.

دا مو یاده کړه چې غر پوهنه د ویزو غرونو له فزیکي یا فیزیولوژیکي ځانګړنو او څېړنو سره سر و کار لري. دا یوه ستره پوهه ده، چې له نورو علومو سره هم اړیکي لري. د بېلګې په توګه که چېرې مور غواړو د تولیدونکي غرپوهی په اړه پوه شو، نو اړینه ده چې د انسان د بدن له ویزو سیستم یا دستگاه سره آشنا شو، نو بیا د یاد سیستم د ښه پوهاوي او پراخي څېړني لپاره، اړ یو چې د ژونديو ژویو پر پوهنی او طبابت هم پوه شو، چې دا کار د غر پوهنی او یادو پوهنو اړیکي سره په ډاګه کوي .

د غر پیژندونکي غرپوهنی دنده چې د غریزو امواجو څېړنه ده، مور دي ته اړباسي چې د فزیک او ریاضي له علومو سره هماغنګه پر مخ لاړ شو. همدارنګه په اوریزه غرپوهه کې مور د زیست شناسۍ او طبابت ترڅنګ اړوپوهنی، عصب پوهنی او د نورو پوهنو لوستلو ته اړتیا لرو. نو په پای کې غر پوهنی ته هغه پوهه ویلی شو، چې له نورو علومو سره نږدې اړیکي ټینګوي. هېره ده نه وي، چې په ژبپوهنه یوازې غر پوهنه په یوازې توګه د یو څېړونکي د تخصص څانګه ګرځېدلی شي.

د غرپوهنی شالید 2500 کاله پخوا ته رسیږي، خو لا هم د غرپوهنی په درېو ځانګو کې یوازې تولیدونکي غر پوهه تر نورو ډېره څېړل شوې او سپړل شوې ده، لامل یې دا دی چې دا برخه ملموسه ده. مګر په دغو ځانګو کې غر پیژندونکي غر پوهه تر ډېره نه ده څېړل شوې او همداسې پاتې ده، دا په داسې حال کې ده چې په دغه برخه کې ډېری څېړني او هڅې د ژبپوهانو لخوا هم تر سره شوي دي، خو دا چې ولې دا برخه لا تر اوسه په سمه ده توګه نه

د پاڼو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پاڼوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولی

ده سپرل شوي، لامل يې کېداسي دا وي، چې دا برخه تر ډېره ناملموسه ده. په توليزه توگه ژبپوهان غږ پوهنه په درېيو څانگو ويشي، چې دلته يې تاسو ته په لنډ ډول درېپېژنم:

توليدونکي غږ پوهنه يا Articulatory Phonetics

د غږ پوهنې په دې څانگه کې د بدن د وييزې دستگاه د غږو هغه حرکات او فعاليتونه تر څېړنې او مطالعې لاندې نيول کېږي، چې د ژبې د غږونو د رامنځته کېدو لامل گرځي. ددې تر څنگ په دغه برخه کې د بدن د وييزو غږو د کړنو پر څرنگوالي او د غږونو په رامنځته کېدو او جوړونه کې د هغوی پر ميکانيزمونو باندې خبرې کېږي. يا په بله وينا په دغه پوهه مور لولو چې څنگه، څه ډول او لږکڅای څخه غږ توليدېږي. توليدونکي غږ پوهه لږ ډېرو مودې را په دې خوا د ژبپوهانو د پاملرنې او څېړنې لاندې ده، که څه هم د دې څانگې شاليد له ۲۰۰۰ کلونو ورو اوږي، مگر دغه څانگه د نني عصر لږ ډېرو الکتروني ازماينستي وسايلو سره سره خپل ارزښت له لاسه نه دی ورکړی.

غږ پېژندونکي غږ پوهنه يا Acoustic Phonetics

د بدن د غږيزو غږو حرکات او فعاليتونه د يوې ژبې د غږونو په توليد کې د غږيزو امواجو په څېر راڅرگندېږي. هغه دا چې غږيز غږي ثابت او يو حالت ځانته نه غوره کوي، بلکې د هر غږ لپاره ځان د غږيزو امواجو په څېر بدلوي. نو غږ پېژندونکي غږ پوهه د همدغو امواجو د رامنځته کېدو پر څرنگوالي، د هغوی پر فزيکي ځانگړنو، لږ وييزو سرچينو څخه دهغه پر توليد او اوريزو غږو (غږ) ته د هغوی لپړد تر څېړنې او بحث لاندې نيسي. دغه غږ پوهنې ته فزيکي غږ پوهه هم ويل کېږي.

اوريزه غږ پوهنه يا Auditory Phonetics

په دغه غږ پوهنه کې د بدن د اوريزو غږو هغه کړنې، حرکات او فعاليتونه تر څېړنې لاندې نيول کېږي، چې د غږو د تر لاسه کولو او درک دندې پر غاړه لري. يا په بله وينا په دغه پوهه کې د بدن د اوريزو غږو تر څنگ د هغوی د فعاليتونو پر څرنگوالي، کړنلارې او دهغوی ميکانيزمونه تر څېړنې لاندې نيسي چې په ژبه کې د غږونو د لاسته راوړلو، تفکيک او درک لامل گرځي.

دا لړۍ همداسې دوام لري...

نور په بله ليکنه کې